

Вовченко Ганна Олександрівна

магістр (аспірант),

асистент кафедри педагогіки та психології

vov4enko.anna@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8583-8587>

https://www.researchgate.net/profile/Hanna_Vovchenko2

<https://www.scopus.com/dashboard.uri?origin=NO%20ORIGIN%20DEFINED&zone=TopNavBar>

Hanna Vovchenko

master degree (post graduate student),

assistant of the department of pedagogy and special education

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна
проспект Гагаріна, 72, Дніпро, Дніпропетровська область, 49000

Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine

Gagarin Avenue, 72, Dnipro, Dnipropetrovsk region, 49000

«ІНФОРМАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ»: ВІД ПЕРВІСНИХ ЧАСІВ ДО СУЧАСНОСТІ

«INFORMATION COMPETENCE»: FROM ANCIENT TIMES TO THE PRESENT

Анотація. Стаття підготовлена з метою аналітичного огляду історії виникнення поняття «інформаційна компетентність», його першоджерел та попередніх варіацій, з тим, щоб краще зрозуміти еволюційні процеси в освіті та спеціальній освіті зокрема. У ході дослідження використовувалися теоретичні методи такі як аналіз літературних джерел, синтез отриманих даних з різних інформаційних джерел, індукція інформації з різних сфер наукової діяльності (історія, палеонтологія та педагогіка), порівняння та класифікація. У статті викладено короткий історичний екскурс по еволюції поняття інформації в освіті від первісних часів до сьогодні. Проаналізовано різні погляди в освіті на явище, яке сьогодні ми називаємо «інформаційною компетентністю». За результатами теоретичного дослідження була виявлена пряма кореляція змісту освіти та «інформаційної компетентності» від стану розвитку суспільства: культурного, економічного, релігійного, інтелектуального, соціального. Підкреслено прямий зв'язок між змістом освіти та уявленням про «інформаційну компетентність». Виявлено низку особливостей в структурі «інформаційної компетентності» у загальній та спеціальній освіті. Отже, «інформаційна компетентність» як компонент сучасної концепції компетентнісного підходу до освіти в Україні є залежним від світових тенденцій, політики країни, стану розвитку суспільства та його підготовленості до революційних змін у всіх ланках науки та техніки, а також є частиною певним чином змодельованої відповіді на запит держави сформуванню «ідеального громадянина». Тим не менш, відіграючи роль одного з формуючих факторів нової генерації громадян «інформаційна компетентність» має випереджувати запити держави, що відображає необхідність в прогностичності при її формуванні та розвитку у всіх ланках освіти. Це в свою чергу зумовлює розширення та певне розмиття чітких меж визначення поданого

поняття, адже передбачає в тому числі ідею подальшого поступового вдосконалення складових, що входять до «інформаційної компетентності» впродовж всього життя. Таким чином, виникає необхідність паралельного формування позитивного особистісного ставлення до процесу освіти загалом, тобто це вже не просто вміння працювати з інформацією в різних її видах (знаннями, уміннями (алгоритмами діяльності), практичними навичками (лайфхаками, які допомагають підвищити ефективність, швидкість роботи); усною, письмовою, закованою...; вербальною та невербальною) та вміння використовувати для цього різні технічні засоби, а й бути зацікавленим в опануванні нових джерел, нових підходів до роботи з інформацією упродовж життя як під час, так і після закінчення професійної діяльності.

Abstract. The article is prepared for the purpose of analytical review of the history of the concept of «information competence», its primary sources and previous variations, in order to better understand the evolutionary processes in education and special education in particular. The study used theoretical methods such as analysis of literature sources, synthesis of data from various information sources, induction of information from various fields of science (history, paleontology and pedagogy), comparison and classification. The article presents a brief historical digression on the evolution of the concept of information in education from ancient times to the present day. Different views in education on the phenomenon, which today we call «information competence», are analyzed. The results of the theoretical study revealed a direct correlation between the content of education and «information competence» from the state of development of society: cultural, economic, religious, intellectual, social. The direct connection between the content of education and the idea of «information competence» is emphasized. A number of features in the structure of «information competence» in general and special education have been identified. Thus, «information competence» as a component of the modern concept of competence approach to education in Ukraine depends on global trends, national policy, the state of society and its readiness for revolutionary change in all areas of science and technology, and is part of a modeled response to the state's request to form an «ideal citizen» However, playing the role of one of the shaping factors of the new generation of citizens, «information competence» should precede the demands of the state, which reflects the need for predictability in its formation and development in all levels of education. This, in turn, leads to the expansion and some blurring of the clear boundaries of the definition of the concept, as it involves the idea of further gradual improvement of the components that are part of the «information competence» throughout life. Thus, there is a need for parallel formation of a positive personal attitude to the educational process in general, ie it is not just the ability to work with information in its various forms (knowledge, skills (algorithms), practical skills (life hacks that help increase efficiency, speed) ; oral, written, coded etc...; verbal and nonverbal) and the ability to use various technical means, but also to be interested in mastering new sources, new approaches to working with information throughout life both during and after professional activities.

Ключові слова: інформаційна компетентність; зміст освіти; знання, уміння, навички; ЗУН.

Key words: information competence; the content of education; knowledge, skills, abilities; KSA.

Актуальність дослідження. Ще п'ятдесят років тому однією з основних «пошукових систем» були підручники, книги, рукописні реферати та дисертації, газети та інша друкована або виконана від руки продукція. Наші дідуся та бабусі просиджували місяці у бібліотеках аби написати статтю, реферат, дисертацію та інше. Знаряддям праці вчителів та викладачів була їхня

натренована пам'ять, конспекти, години, проведені за опрацюванням великої кількості джерел, інформація була цінністю. Люди стояли в чергах та записувалися за місяць-два аби придбати або взяти «на користування» у когось унікальне видання, читали багато і довго. Наразі ми користуємося інтернетом, бібліотеки усього світу в одному гаджеті, аби знайти відповідь на питання, треба витратити одну-дві хвилини, якщо зробив помилку у друкованому в редакції тексті, ти просто видаляєш її – ніяких «додаткових зусиль», лише швидкість, стислість, доступність. Тоді чому ми навчаємо і для чого ми навчаємо сучасне покоління?

З огляду на доступність та величезні обсяги інформації, які переважають з «білим шумом», інформаційним сміттям, дешевою пропагандою та рекламою, появою у нових поколінь так званого «кліпового мислення», яке характеризується поверховістю, короткостроковістю запам'ятовування, відсутністю системності, фрагментарність, відсутністю структури, необхідність в постійному емоційному стимулюванні (Попов, 2021), ми переходимо до необхідності формувати у учнів загальної та спеціальної шкіл так звану «інформаційну компетентність». Саму «інформаційну компетентність» на сучасному етапі визначають у двох значеннях: у вузькому – це сукупність знань, умінь та навичок у сфері інформатики та комп'ютерних технологій (Баловсяк, 2004; Беспалов, 2003; Дарлінгер, 2003; Головань, 2007; Торохтій, 2011), її також часто визначають як «інформаційна грамотність» (Голунова, 2002); у широкому – це сукупність здатностей до пошуку, обробки та використання інформації з різноманітних джерел у різні способи (візуально, аудіально, відчуттєво; через письмові та електронні джерела тощо) (Аханян, та Кизик, 2007, Бесова, 2014; Зав'ялов, 2003; Когут, 2018; Миронова, 2010; Недбай, 2001; Редун, 2018; Семко та Лапінський, 2020; Lau, 2015).

Важко за необхідно дати історичний огляд «утворення» поняття «інформаційна компетентність» в широкому значенні, а також паралельно прослідкувати з чим пов'язане перетворення перших уявлень про інформацію

та її роль в освіті у широке та багатокomпонентне поняття «інформаційної компетентості».

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Загалом на сьогоднішній день дуже багато дослідників у різних країнах звертали свою увагу на поняття «компетентність», зокрема на цю тему опубліковані роботи В. Введенського, І. Зимової, Н. Кузьміної, В. Леднева, В. Ляудіс, Г. Мухаметзянова, Дж. Равена, В. Шадрікова та інші.

Поняття «інформаційна компетентність», як ми зазначали раніше – неоднозначне, тому цій темі присвячені роботи багатьох дослідників як в Україні так і закордоном, над цим питанням працювали і працюють: Н. Баловсяк, В. Беспалов, В. Дарлінгер, М. Головань, І. Торохтій, А. Аханян, О. Кизик, О. Бесова, А. Зав'ялов, І. Когут, О. Миронова, В. Недбай, О. Редун, Л. Семко, В. Лапінський, J. Lau, D. Adamson & C. Adamson, L. Turusheva та інші). У їх дослідженнях «інформаційна компетентність» трактується як: окреме, самостійне, складне, багатогранне утворення, яке складається на думку різних дослідників з п'яти-десяти компонентів; інші відносять її до професійної або комунікативної компетентності, як невід'ємної складової; треті, розглядають її як ізольовану структурну одиницю життєвої компетентності.

Однак, більшість авторів схиляються до думки, що «інформаційна компетентність» (ІК) – це не сукупність розрізнених елементів, це система взаємопов'язаних складних структур особистісного та професійного характеру, що має активно розвиватися та вдосконалюватися людиною впродовж життя (Information Competency in the California Community Colleges, 1998), щось споріднене з «соціалізацією», яка може формуватися і розвиватися стихійно, але набуває найвищої ефективності прояву лише через цілеспрямовану роботу над нею.

Мета статті. Представити історичний огляд формування поняття ІК, визначити, що безпосередньо впливало на цей процес та, які підходи при цьому використовувалися.

Методи дослідження. Дослідження мало виключно теоретичний характер з використанням методів аналізу джерел, синтезу, індукції, порівняння та класифікації.

Результати дослідження. Як ми визначили у поданій статті ІК розглядається як складна система компетенцій, які об'єднуються навколо роботи з інформацією у будь-яких формах, забезпечують ефективне використання інформаційних технологій, джерел різноманітних видів та форм, як у професійній діяльності, так і у повсякденному житті. З іншого боку ІК – є частиною змісту освіти, адже разом з іншими компетентностями складають основу виховання «достойного громадянина своєї країни».

Доісторичний період: поява людини — поява писемності (3000 до н. е.). Звичайно за часів раннього, середнього та пізнього палеоліту, освіта та набір загальних компетентностей, якими мала володіти людина зводився до потреби у банальному виживанні, але і в цей період за часів матріархату, коли діяльність була побудована на збиральництві, скотарстві, землеробстві, а вірування складалися з шаманізму та тотемізму саме інформація мала вирішальне значення (Артемова, 2006).

Якщо розбирати більш детально, то ІК у цей період була представлена наступними характеристиками:

- 1) інформація в основному передавалася усно або у закодованому вигляді (через позначки);
- 2) необхідно було запам'ятовувати великі об'єми географічної та аудіальної інформації;
- 3) від вміння використовувати знання, часто залежало не тільки життя однієї людини, але і всієї общини;
- 4) навчання та оволодіння новим відбувалося через наслідування;
- 5) основним джерелом інформації були казки, білини, пісні, міфи та легенди, що зменшувало об'єктивність та точність її відтворення;
- 6) соціальний устрій суспільства сприяв розшаруванню у володінні ІК на певні рівні, кожен з яких має свої особливості змісту: збиральництво

зобов'язувало знати території, види їстівних та ядовитих рослин; скотарство вимагало знань гарних територій для випасу та особливостей розведення тварин, мисливство – створення та використання зброї, знання місць, де водиться звір, старійшини ж мали володіти навичками дипломатії, вміння приймати обгрунтовані стратегічні рішення щодо заключення союзів або оголошення війни.

Ідеалом такого суспільства був спостережливий, вмілий мисливець або збиральник, кмітливий правитель (правителька).

Таким чином на цьому етапі розвитку суспільства можна зазначити, що ІК мала мозаїчний, суспільний характер і суттю ІК було вміння зберігати та обмінюватися інформацією, а також з розумом підходити до того, з ким цією інформацією ділитися.

Неоліт, який приніс Трипільську культуру на терени України значно розширив культурні та соціальні відносини суспільства. Нові умови життя багатоплановість виробничої діяльності населення, розмаїття народних традицій, прогресивних обрядів і ритуалів, сформованість стійких сімейних стосунків та перехід до патріархату зумовили певні якісні зміни у змісті освіти (Любар, Стельмахович та Федоренко, 2006):

1) з'явилися «будинки молоді» – навчання перестало бути стихійним та індивідуальним, перейшло до групового;

2) збільшення пантеону богів, укрупнення общин та їх перетворення у племена, розквіт ремесел викликав необхідність у налагодженні системи зберігання інформації у писемному виді – потреба у навчанні розкодуванні інформації;

3) продовжують знаходитися на першому плані дипломатичні вміння – вміння добувати (розвідка) та використовувати у своїх цілях інформацію, вирішувати конфлікти, зберігати власні території.

Ідеалом громадянина був хлібороб, ремісник, батько, який чітко слідує усім табу та традиціям, знає релігійні обряди.

На цьому етапі ІК представляється не тільки низкою практичних навичок та вмінням передавати їх наступному поколінню (ремісники вже на цьому етапі

брали учнів та передавали їм власний досвід усно), а вмінням синтезувати бачене у витворах мистецтва, уміння слухати та сприймати інформацію аудіально, вміння писати (що вміли далеко не всі), а отже кодувати та розкодувати інформацію.

Вже за часів розквіту Давньогрецької та Римської цивілізації (Античність: 800 до н. е. – 476 н. е. (зруйнування Риму)) можна виокремити самостійні сфери діяльності до яких окрім різних професій (ремесел), релігії (багатобожжя), землеробства (овочівництва, виноградарства, виноробства тощо) та скотарства (мисливства, землеробства), культури і мистецтва, додатково оформилися освіта, наука, філософія, торгівля та політика (Артемова, 2006).

Ідеалом цього періоду вважалась здорова, сильна, красива людина, здатна воювати та захищати свою країну, з одного боку, та мислитель, митець, філософ з іншого. Тут вже починають проявлятися погляди на громадян країни з точки зору їх «корисності» для держави в відповідно до рівня виду такої корисності і відбувається класове розшарування. Так, якщо згадати роботи Платона та Арістотеля вони чітко дають уявлення про ідеальне соціально структуроване суспільство, де на найнижчих щаблів якого відносяться раби, які власне виконують тільки фізичну роботу, та філософи/арістократи, які керують країною. Саме в цей період відбулося явне піднесення освіти як цінності, освіта стала привілеєм багатих прошарків населення.

Таким чином, у цей період ІК набула у складі освіти нового значення, вона стала привілеєм, який відзначався вже не у простому зберіганні інформації та її передачі, а у використанні інформації для пошуку нового, інформація сама по собі стала цінністю. ІК за часів античності – це вміння осмислювати, переробляти, примножувати, синтезувати нову інформацію, використовувати інформацію для аргументування (ораторське мистецтво, можна назвати мистецтвом маніпулювати інформацією).

Середньовіччя 476 – 1492 рр. (відкриття Америки) внесло свої корективи в поняття освіти. У Європі засилля Християнства у формі католицизму значною мірою визначало розвиток освіти, науки і культури. Якщо Античність пропагувала

гедонізм, то Християнство – аскетизм, покору, сліпу віру. Коли філософи та мислителі Древньої Греції та Риму закликали до наукових пошуків, міркування, свободи та насолоди, церковнослужителі в центрі всього ставили Бога. Смертне матеріальне тіло – ніщо, ідеальна вічна душа – вінець Божого творіння. Релігія настільки витіснила в багатьох країнах світську владу, що стала осередком науки, освіти та могутності. Всі наукові пошуки поза допустимим церквою були заборонені, а хто йшов проти церкви, часто шкодували про це.

Однак, окрім церковної освіти і вивченню святого письма, викладалися «сім вільних мистецтв»: граматики, риторика та діалектика (логіка); арифметика, геометрія, астрономія, музика. З'явилися університети та бібліотеки при них, а від рукописів почали переходити до книгодрукування. Широко розповсюдженим було лицарське навчання (Любар, Стельмахович та Федоренко, 2006).

Громадянином у цей період могла називатися благочестива людина, яка не відступає від святого письма, веде і відчуває себе як істинний раб Божий, у покорі та смиренні провадить своє життя, аби завдяки мукам у цьому житті мати щасливе загробне буття. З іншого боку у пошані було померти у боротьбі з невірними (Хрестові походи).

ІК за Середньовіччя виступала як:

- 1) сукупність схоластичних знань;
- 2) знання у чистому, «ідеальному» їх виді, нехай і відірвані від реальності;
- 3) факти часто підмінялися вірою;
- 4) авторитет Святого письма, та тих, хто його читає та розуміє – понад доказами;
- 5) інформація як самоцінність.

Однак наприкінці епохи Середньовіччя завдяки невтомній праці Роджера Бекона та багатьох інших мислителів все ж таки дійшли висновку, що авторитет та розум – ніщо без досліду.

В свою чергу на теренах України Християнство у вигляді православ'я відіграло абсолютно протилежну роль, це без перебільшення був Золотий вік на

теренах України – період Київської Русі (IX – XII ст. н. е.). Почавши свою історію від автохтонних розрізнених земель, Київська Русь перейнявши Християнство від Візантії та спадок від грецьких колоній перейшло на новий рівень державності.

Кирилиця та глаголиця; єдина релігія; церкви та монастирі, в яких монахи переписували Святе письмо та інші книги; політичні шлюби з «сусідами»; освіта як привілея; феномен літописців; бібліотека Ярослава Мудрого та багато пам'яток, як то «Повість минулих літ», «Слово о полку Ігоревім», «Повчання дітям», «Слова о законі та благодаті» – це вкрай стислий перелік яскравих змін, які відбулися за три-чотири сотні років.

«Школи книжного вчення» забезпечували дітям князів та бояр знання у сферах граматики, богослов'я, філософії, риторики, математики, іноземних мов та музики (співів). Також процвітало домашнє індивідуальне навчання у ремісників. Окремо хлопчиків навчали їздити верхи та використовувати зброю. Дівчата не відвідували шкіл, вони навчалися вдома рукоділлю, співам, шиттю та іншим сімейним обов'язкам з огляду на соціальний статус їх родин. Однак у 1086 донька Ярослава Мудрого Анна (Янка) відкрила училище для дівчат, де окрім співам, шиттю та рукоділлю дівчат навчали грамоті.

Освіта була привілеєм не так довго, оскільки країні, яка активно розвивалася та налагоджувала зовнішні політичні та торгові зв'язки, потрібен був «грамотний» громадянин, який віддаватиме десятину церві, не порушуватиме законів, а отже знатиме їх, та приносить користь суспільству.

Отже вже в цей період ІК на теренах України можна визначити як:

- 1) володіння інформацією щодо Божих законів та правових норм;
- 2) вміння послуговуватися писемними джерелами;
- 3) вміння розкодувати та кодувати інформацію (металеві гроші, виміри, рецепти з фітотерапії Регіни доньки Ярослава Мудрого та інші тексти);
- 4) вміння аргументувати власну думку та вести дипломатичні перемовини, офіційне листування;
- 5) прагнення до самоосвіта.

Всі ці надбання Київської Русі нажаль були частково втрачені частково забуті через низку негативних історичних подій у вигляді міжусобних війн, татаро-монгольської навали та подальших поділів сучасної території України між сусідніми країнами.

Доба Козаччини знову звернула увагу до практичної сторони освіти, представниками якої окрім так званого «козацького виховання» були школи, колегії, академії, університети.

Так, грецько-слов'янські школи-гімназії були сповнені «словенською», грецькою (вивчалася особливо) та латинською мовами, також вивчали вищі ступені літературної освіти: поезику, риторику, математику, основи астрономії, музику, співи, малювання (Любар, Стельмахович та Федоренко, 2006). Єзуїтські школи навчали: інфімі; граматичі; синтаксису; піїтиці; риториці; філософії (схоластика, філософія, логіка, фізика, метафізика, етика, математика, географія, дещо з наук про Землю та космос.); богословським наукам. Братські школи, засновані релігійними та культурно-просвітницькими об'єднаннями українських міщан – «братствами». Не менш розповсюдженими були й козацькі (полкові) школи.

Таким чином можна спостерігати надзвичайну різноманітність форм та типів шкіл цього періоду. Знання та інформація продовжували бути важливим атрибутом достойного життя, навчатися було престижно, хоча вчителі часто не цуралися фізичних покарань.

Цей період можна назвати перехідним, або змішаним, де відголоски Античності поєдналися з Середньовіччям та вітчизняними особливостями народного виховання.

Ідеалом цього періоду на теренах України було освічена людина, яка володіла широким спектром наукових та прикладних знань, декількома мовами та божественними науками. Можна говорити про підвищення цінності інтелектуального розвитку суспільства.

ІК доби козаччини чітко відобразила те, чого не вистачало у змісті освіти Київської Русі:

1) володіння світськими знаннями у більшості сфер (наука, мистецтво, божественні науки);

2) прикладна, практична користь знань – вміння їх застосовувати;

3) володіння декількома знаковими системами;

4) вміння передавати ці знання (професія викладача була у пошані);

6) навички ведення аргументованої наукової дискусії;

7) вміння користуватися підручниками та посібниками;

8) вміння аналізувати та синтезувати інформацію, обирати та виділяти головне й другорядне;

9) жага до самоосвіти та пошуку інформації через теорію та/або практику (досліди).

Відродження та Ранній новий час (1492 – 1789 (Французька революція)) приніс за собою новий ковток свіжого повітря змін у всі сфери людської діяльності (Енциклопедія історії України, 2021). Наука, мистецтво, культура, торгівля – процвітали. Це забезпечувалось не тільки за рахунок власне низки наукових відкриттів та більш швидкого технічного прогрес (розробка експериментальної науки, скорочення відносної відстані через поліпшення транспорту і зв'язку), а й за рахунок масової колонізації, точніше «гонки колонізацій», яка почалася в Європі, секуляризація громадянської політики та ранні авторитарні національні держави в різних регіонах світу. У Західній Європі цю епоху називають ранній сучасний європейський період, що включає в себе протестантську Реформацію, Європейські релігійні війни, Епоху Великих географічних відкриттів і початку європейського колоніалізму, зростання сильного централізованого уряду, початок формування національним держав, які є прямими попередниками сучасних держав, епоху Просвітництва і наукових досягнень першого етапу Промислової революції.

Доба масової глобалізації спричинила появу нового запиту держав до ідеального громадянина – наразі це був капіталіст до кісткового мозку, людина, яка здатна, будь кого, вмовити на будь що, продати або купити будь що, домовитися навіть з мертвим.

Також цей період тісно пов'язаний з наступним періодом – Новий час: 1789 – 1914 (Перша світова війна). З настанням Нового часу на зміну ремісничому виробництву Середньовіччя приходить мануфактурний тип виробництва. На мануфактурах праця залишалася ручною, але на відміну від середньовічних майстерень було впроваджено розподіл праці, за рахунок чого значно зросла продуктивність (Енциклопедія історії України, 2021). На мануфактурі майстри трудилися не на себе, а на власника мануфактури. У зв'язку з кризою станової структури суспільства і його переходу до класового, індустріального суспільства, з'явився новий соціальний шар – пролетарі (ідеал громадянина, яким сміливо може і має стати як чоловік так і жінка). Пролетарі походили в основному з середовища мануфактурних працівників, що перекваліфікувалися, або були вихідцями з селянських господарств, які занепали (їх працю поступово замінювали машини).

Завдяки винаходу залізниць і пароплавів прискорилися транспортні перевезення, а телеграфу – обмін інформацією. У цей період вчені різних країн почали швидше обмінюватися новими гіпотезами, винаходами і теоріями. Виникли нові дисципліни на стику різних наук: фізична хімія, біохімія тощо.

Тому ІК була представлена через:

- 1) вміння швидко знаходити інформацію (через мережу зв'язків);
- 2) комунікативні навички (бо більшість інформації можна було отримати з газет та від людей, які безпосередньо знають що, що тільки планується до появи у ЗМІ);
- 3) якісно аналізувати інформацію та прогнозувати результати тих чи інших подій;
- 4) вміння користуватися отриманою з різних джерел інформацією (розуміти де, та при яких обставинах слід її застосувати);
- 5) приймати правильні рішення (це особливо було актуальним, якщо займатися бізнесом, який активно почав процвітати);
- 6) вміння і бажання навчатися та здобувати нові знання та/або уміння;

7) інформація як товар, а рівень володіння ІК багато в чому почав визначати конкурентоспроможність фахівця.

Новітня історія або новітній час (1914 – сьогодні) увірвалася у життя планети на швидкості світла з Першою та Другою світовими війнами, фашизмом, нацизмом, Великою жовтневою революцією, УНР, появою і розпадом СРСР, п'ятирічками, Арабською весною та Китайським економічним дивом величезною кількістю втрат, але і величезною кількістю надбань (Енциклопедія історії України, 2021). Люди начебто стали ближчими, але знаходили все нові й нові способи завдати один одному болю. Поряд з телеграфом, тепловозом, телебаченням (що нарешті дозволило транслювати інформацію на величезні відстані), антибіотиками та комп'ютерами (ще у вигляді величезних електронно-обчислювальних машин – ЕОМ) було створено і навіть апробовано на живих безвинних людях атомну бомбу, а із останніх інтернет, клонування та великий адронний колайдер.

Відбулося створення ООН та НАТО, перерозподіл кордонів, змінилися декілька десятків поколінь, тероризм, дослідження Місяця та Марса всього й не перерахувати.

Багато країн розпалися, багато повстали з попелу як і люди. Світові тенденції змінилися кардинально від освіти для обраних до освіти для всіх. Якщо до цього моменту освіта орієнтувалася на виживання, гедонізм, релігію, користь для збагачення держави (капіталізм), виробничі потреби країни та використовувала почергово виключно теоретичний або прикладний характер освіти з варіаціями форм організації (індивідуальна, групова, масова; домашнє навчання, школи, гімназії, ліцеї, університети тощо) то наразі в центрі освіти постав спеціаліст.

Сьогоднішні запит держави – законослухняний громадянин, який приносить користь суспільству та державі будучи *спеціалістом* у певній професії (або в декількох), що забезпечується не просто засвоєнням знань, умінь та навичок (ЗУН), а через компетентісно-орієнтовний підхід.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Компетентнісно-орієнтовний підхід якісно відрізняється від звичного оволодіння ЗУН (що в принципі було можливо вже на етапі доби козаччини), а саме:

1) освіта розуміється як інтегрований результат навчання, виховання та розвитку особистості;

2) в результаті такого навчання спеціаліст може вільно використовувати отриманий досвід у нових ситуаціях, самостійно пристосовую набуті знання до нових умов;

3) здійснювати рефлексію власної діяльності та навіть діяльності оточуючих через спостереження, робити висновки та використовувати їх результати у майбутньому;

4) особистісно-діяльнісний підхід до кожного учня/студента/дорослого.

Також якщо компетенцію розглядати як сукупність досвіду людини через призму застосованих під час отримання цього досвіду знань, умінь, навичок і здібностей, то компетентність додатково включає ставлення людини до цього досвіду та до сфери його прояву (галузі діяльності загалом).

Можна зазначити, що на сьогодні ІК є інтеграцією та якісною переробкою всіх попередніх сенсів, які вкладалися в інформаційний освітній компонент (інформаційний компонент змісту освіти) на кожному історичному етапі.

Тож на сьогодні, у вік кліпового мислення, нової генерації спеціалістів, нової ситуації з інформаційним світовим полем, доступністю інформації та відносно новими та незвичними технологіями роботи з інформацією (графічними, текстовими, аудіальними тощо) ІК проявляється через:

1) пошуковий компонент – знання та орієнтування в різних базах даних, вміння швидко та чітко знаходити необхідну конкретну інформацію у великих об'ємах загальних даних;

2) когнітивний – здатність якісно обробляти (аналізувати, синтезувати, порівнювати, класифікувати, виділяти головне тощо) та фільтрувати інформацію, навіть ставити під сумнів готову інформацію та перевіряти її;

3) мотиваційний – наявність внутрішньої спонуки до самоосвіти, а не безцільному серфінгу інтернетом;

4) ціннісна – розуміння моральної відповідальності при використанні інформації сторонніх осіб (а часто і відповідальності перед законом);

5) техніко-технологічна – вміння використовувати різні джерела та технічні засоби для отримання або передачі (демонстрації) інформації, володіння на достатньому для діяльності термінологією у сфері інформаційно-комп'ютерних технологій;

6) комунікативний – розуміння не тільки різних знакових систем та кодів, а й невербальної інформації та доцільності її застосування в тій чи іншій ситуації;

7) рефлексивний – здатність до усвідомлення власного рівня компетентності, оцінки досвіду, знань, умінь та навичок, постановка нових цілей самореалізації та саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Попов, Р.О. (2021). *Кліпове мислення у процесі навчання сучасних підлітків*. Режим доступу: <http://slobozhanska.gromada.site/Publication/ViewNews?uid=9af31369-5318-43a1-ad2c-6957e4a2e9de&returnUrl=%2FPublication%2FNews>.

2. Баловсяк, Н.Х. (2006). Структура та зміст інформаційної компетентності майбутнього спеціаліста. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*, 4(11). Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/888/30.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

3. Головань, М.С. (2007) Інформатична компетентність як об'єкт педагогічного дослідження. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 16, 314–324. Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/56502/5/Holovan_%20Informatychna_kompetentnist.pdf

4. Торохтій, І.О. (2014). *Інформаційна компетентність*. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/informacijna-kompetentnist-66218.html>.

5. Голунова, Л.В. (2002) Научно-теоретическое обоснование понятия «информационная грамотность». *Материалы Всероссийской научной конференции «Наука и образование»* (г. Белово, 12-13 апреля 2002 г.). Режим доступа: http://belovo.kemsu.ru/conferens/conferens1/tezis/Sek5_1/26.html.

6. Бесова, О.Г. (2014). Інформаційна компетентність як складова професійної компетентності майбутнього вчителя математики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5(39), 157–162. Режим доступу: http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/6672/1/pednauk_2014_5_21.pdf.

7. Когут, І. (2018). Інформаційна компетентність як структурний компонент професійно-педагогічної комунікативної компетентності педагога в сучасному освітньому просторі. *Освітологічні дискусії*, 3-4(22-23). <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.3-4.3281>.
8. Семко, Л.П., & Лапінський, В.В. (н.д.). Інформаційні компетентності та шляхи їх формування. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/719931/1/Семко_стаття%202020.pdf.
9. Lau, J. (2015). Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning. Retrieved from <https://www.ifla.org/publications/guidelines-on-information-literacy-for-lifelong-learning>.
10. Adamson, D. & Adamson, C. (1997). Information competence in the csu: empowering students for personal freedom and lifelong learning. Retrieved from <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.217.3379&rep=rep1&type=pdf>.
11. Turusheva, L. (2009). Students' information competence and its importance for life-long education. *Problems of Education in the 21st Century*, 12, 126–132. Retrieved from <http://oaji.net/articles/2014/457-1393267313.pdf>.
12. Information Competency in the California Community Colleges, Inc. (1998). Retrieved from <https://www.asccc.org/node/174895>.
13. Артемова, Л.В. (2006). *Історія педагогіки України*. Київ : Либідь.
14. Любар, О.О., Стельмахович, М.Г., & Федоренко Д.Т. (2006). *Історія української школи і педагогіки*. Київ : Знання.
15. *Енциклопедія історії України*. (2021). Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU>.

REFERENCES

1. Popov, R.O. (2021). Klipove myslennia u protsesi navchannia suchasnykh pidlitkiv [Clip thinking in the process of teaching modern adolescents]. Retrieved from <http://slobozhanska.gromada.site/Publication/ViewNews?uid=9af31369-5318-43a1-ad2c-6957e4a2e9de&returnUrl=%2FPublication%2FNews> [in Ukrainian].
2. Balovsiak, N.Kh. (2006). Struktura ta zmist informatsiinoi kompetentnosti maibutnoho spetsialista [The structure and content of information competence of the future specialist]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova – Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University*, 4(11). Retrieved from <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/888/30.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].
3. Holovan, M.S. (2007) Informatychna kompetentnist yak obiekt pedahohichnoho doslidzhennia [Information competence as an object of pedagogical research]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity – Problems of engineering and pedagogical education*, 16, 314–324. Retrieved from https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/56502/5/Holovan_%20Informatychna_kompetentnist.pdf [in Ukrainian].
4. Torokhtii, I.O. (2014). *Informatsiina kompetentnist [Information competence]*. Retrieved from <https://vseosvita.ua/library/informacijna-kompetentnist-66218.html> [in Ukrainian].
5. Golunova, L.V. (2002) Nauchno-teoreticheskoe obosnovanie ponjatija «informacionnaja gramotnost'» [Scientific and theoretical substantiation of the concept of «information literacy»]. *Materialy Vserossijskoj nauchnoj konferencij «Nauka i obrazovanie» – Materials of the All-Russian*

scientific conferences «Science and Education» (Belovo, April 12-13, 2002). Retrieved from http://belovo.kemsu.ru/conferens/conferens1/tezis/Sek5_1/26.html [in Russian].

6. Biesova, O.H. (2014). Informatsiina kompetentnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia matematyky [Information competence as a component of professional competence of a future mathematics teacher]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 5(39), 157–162. Retrieved from http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/6672/1/pednauk_2014_5_21.pdf [in Ukrainian].

7. Kohut, I. (2018). Informatsiina kompetentnist yak strukturnyi komponent profesiino-pedahohichnoi komunikatyvnoi kompetentnosti pedahoha v suchasnomu osvithomu prostori [Information competence as a structural component of professional and pedagogical communicative competence of a teacher in the modern educational space]. *Osvitolohichni dyskusii – Educational discussions*, 3-4(22-23). <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2018.3-4.3281> [in Ukrainian].

8. Semko, L.P., & Lapynskiy, V.V. (n.d.). Informatsiini kompetentnosti ta shliakhy yikh formuvannia [Information competencies and ways of their formation]. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/719931/1/Cemko_statтя%202020.pdf [in Ukrainian].

9. Lau J. (2015). Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning. Retrieved from <https://www.ifla.org/publications/guidelines-on-information-literacy-for-lifelong-learning>.

10. Adamson, D. & Adamson, C. (1997). Information competence in the csu: empowering students for personal freedom and lifelong learning. Retrieved from <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.217.3379&rep=rep1&type=pdf>.

11. Turusheva, L. (2009). Students' information competence and its importance for life-long education. *Problems of Education in the 21st Century*, 12, 126–132. Retrieved from <http://oaji.net/articles/2014/457-1393267313.pdf>.

12. Information Competency in the California Community Colleges, Inc. (1998). Retrieved from <https://www.asccc.org/node/174895>.

13. Artemova, L.V. (2006). *Istoriia pedahohiky Ukrainy [History of pedagogy of Ukraine]*. Kyiv : Lybid [in Ukrainian].

14. Liubar, O.O., Stelmakhovych, M.H., & Fedorenko D.T. (2006). *Istoriia ukrainskoi shkoly i pedahohiky [History of Ukrainian school and pedagogy]*. Kyiv : Znannia [in Ukrainian].

15. *Entsyklopediia istorii Ukrainy [Encyclopedia of the History of Ukraine]*. (2021). Retrieved from <http://resource.history.org.ua/cgibin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU> [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 09.07.2021 р.